

śpiewu w liturgii bizantyńskiej od wczesnego średniowiecza po czasy współczesne. Warto w tym miejscu przypomnieć, że M. Abijski jest wybitnym śpiewakiem, muzykologiem bizantyńskim, absolwentem Narodowego Uniwersytetu Ateńskiego na Wydziale Teologii Społecznej oraz Ateńskiego Konserwatorium Narodowego na Wydziale Muzyki Bizantyńskiej, gdzie był uczniem Archonta Hymnodosa Patriarchatu Konstantynopola – Georgiosa Chatzichronoglou. Wypada także dodać, że M. Abijski jest nie tylko dyrygentem Męskiego Chóru Kameralnego im. Bogdana Onisimowicza, lecz także jego założycielem i dyrektorem.

Sam koncert (wstęp wolny), który trwał około 45 minut, był niewątpliwie dla dość licznie zebranej publiczności ciekawym i w znacznej mierze nowym doświadczeniem muzycznym. Pamiętać przy tym należy, co podkreślał M. Abijski tuż po zakończeniu śpiewu, że *Kanon paschalny* Jana Damasceńskiego to przede wszystkim żywa modlitwa, dla której najważniejszym miejscem nie jest sala koncertowa, lecz wnętrze bizantyńskiej świątyni wraz z całą jej mistyczno-kontemplacyjną atmosferą. W ten sposób niejako w epilogu swej prelekcji Dyrygent przypomniał słuchaczom o istocie bizantyńskiego śpiewu sakralnego: jest on zawsze modlitwą uwielbienia Boga, która wypływa zarówno z serca kompozytora, jak i z serc każdorazowych jego wykonawców.

Piotr Kochanek – Lublin, KUL

8. MIĘDZYNARODOWE SYMPOZJUM STUDIÓW NAD DONATYZMEM (Leuven, Belgia, 17-18 V 2012)

W roku 2008 pracownicy Wydziału Teologii Katolickiego Uniwersytetu w Leuven pod kierownictwem prof. Mathijisa Lamberigtsa i naukowym przywództwem Matthew Alana Gaumera rozpoczęli realizację grantu naukowego *The appeal to Cyprian in the Donatist and Pelagian controversies: a study of the legitimacy of the use of authority in two controversies in the life of Augustine* (Odwołania do św. Cypriana w kontrowersjach donatystycznej i pelagiańskiej: studium uzasadniania użycia autorytetu w dwóch kontrowersjach za życia św. Augustyna). Efektem prowadzonych badań w wymiarze mało wymiernym był wzrost zainteresowania badaniami nad kontrowersją donatystyczną i chrześcijaństwem afrykańskim, zaś wyraźnie mierzalnym najpierw uzyskanie tytułu doktora przez *spiritus movens* programu – porucznika Matthew Gaumera, który łączył przez ostatnie lata miłość do wojska i do teologii, a następnie organizacja międzynarodowej konferencji oraz będąca jej pokłosiem antologia o donatyzmie.

Wspomniana konferencja, która odbyła się dzięki życzliwości i pomocy Katolickiego Uniwersytetu w Leuven, Wydziału Teologicznego KU Leuven (Grupa Badawcza – Historia Kościoła i Teologii), Augustinian Historical Institute – Belgia oraz Wydawnictwa Peeters Publishers, zgromadziła w dniach 17-18 V 2012 w Leuven 18 prelegentów oraz ponad 50 uczestników słuchających wystąpień.

Pierwszy dzień konferencji donatystycznej (17 V 2012) miał miejsce w Heilige Geestcollege w centrum historycznego Leuven. Po powitaniu uczestników przez prof. Mathijisa Lamberigtsa i dr. Matthew A. Gaumera przedstawiono w sesji przedpołu-

dniowej pięć następujących referatów: prof. Maureen Tilley (Fordham University, USA) *African Ascetism: The Donatist Heritage*; ks. dr Marcin Wysocki (KUL, Polska) *'Numquid non et Africa sanctorum martyrum corporibus plena est?' (Augustine, Ep. 78,3): Martyrs and Martyrdom in Africa before Augustine – a Preparation for Donatism?*; dr Geert van Reyn (KU Leuven/AHI, Belgia) *Hippo's got talent: Augustine's 'Psalmus contra partem Donati' as a pop(ular) song*; dr Anthony Dupont (KU Leuven, Belgia) *Peccatum and Gratia in Augustine's Anti-Donatist Sermones ad Populum. Attested Presence and Specific Treatment of Two Key Concepts of Augustine's Anti-Pelagian Doctrine*; Matteo Dalvit (Padwa) *Beyond the Catholic Construction of Donatist Key Figures: a Critical Reading of Augustine and Optatus*.

Również w sesji popołudniowej wygłoszono pięć referatów: prof. Edward Smither (Liberty University, USA) *Augustine, Missionary to Heretics? An Appraisal of Augustine's Missional Engagement with the Donatists*; prof. Carles Buenacasa-Pérez (Uniuersytet w Barcelonie) *The Ecclesiastical Heritage of the Donatist Church*; prof. Paul van Geest (Tilburg University/ Free University of Amsterdam, Holandia) *Coercion as a Signal for Dialogue? Augustine and the Donatists*; dr Jane Merdinger (USA) *In League with the Devil: Donatist Perspectives on Catholic Baptism*; prof. Ilaria Ramelli (Uniwersytet Sacro Cuore w Mediolanie, Włochy) *Sacramentum and Mysterium in the Vetus Latina and some African Patristic Authors*.

Dzień pierwszy międzynarodowej konferencji poświęconej donatyzmowi zakończył się uroczystym obiadem w siedzibie Wydawnictwa Peeters Publishers, które było sponsorem tego punktu programu i jednocześnie jest wydawcą monografii będącej pokłosiem konferencji.

Gospodarzem drugiego dnia obrad badaczy chrześcijaństwa w Afryce Rzymskiej był Augustyński Instytut Historyczny z siedzibą w Heverlee, będący jedną z czołowych placówek zajmujących się badaniem spuścizny Hipponczyka. Obrady tego dnia rozpoczęły się od powitania dokonanego przez prof. Lieven Boeve, dziekana Wydziału Teologii Uniwersytetu Katolickiego w Leuven. Następnie głos zabrali kolejni prelegenci. Tym razem po cztery osoby w sesji przedpołudniowej i popołudniowej. Swoje referaty przedstawili: ks. dr Geoffrey Dunn (Australijski Uniwersytet Katolicki, Australia) *Optatus and Parmenian on the Authority of Cyprian*; prof. Erika Hermanowicz (University of Georgia – Athens, USA) *Donatists, Catholics, and Church Land*; prof. Paola Marone (Uniwersytet „La Sapienza” w Rzymie, Włochy) *Some Observations on the anti-Donatist Legislation*; prof. Clemens Weidmann (CSEL-Kirchenväterkommission/Austriacka Akademia Nauk) *Recording and Reporting the Gesta Collationis Carthaginensis. Problems and Solutions*.

W drugiej części zaprezentowali swoje badania: Bart van Egmond (TU Kampen, Holandia) *A Persevering Church: Augustine's Creation of a Theme in the anti-Donatist Campaign*; Alden Bass (Saint Louis University, USA) *A Kingdom of Prophets: Prophecy and Spirit in the Donatist Movement*; ks. dr Stanisław Adamiak (Papieski Uniwersytet Gregoriański, Rzym) *When Did Donatist Christianity End?* oraz dr Matthew Alan Gaumer (KU Leuven, Belgia) *Donatists Abound!!! The Polemical Resourcing of Late Antique Villains in the Reformation Period*.

Zakończenia i podsumowania dwudniowej konferencji oraz przedstawienia planów na przyszłość dokonał prof. Mathijs Lamberigts z Leuven. Kolejnymi etapami będzie przygotowanie wspomnianej monografii zatytułowanej *The Uniquely African Controversy: Studies on Donatist Christianity*, red. M.A. Gaumer, A. Dupont,

M. Lamberigts i publikacja w roku 2013. W planach jest także wizyta studyjna na terenach północnej Afryki.

Dwudniowe sympozjum poświęcone fenomenowi donatyzmu zgromadziło w Leuven wybitnych znawców problematyki chrześcijańskiej Afryki rzymskiej i donatyzmu i dzięki temu ukazało jak wiele jest jeszcze do odkrycia i wyjaśnienia na tych obszarach badawczych.

ks. Marcin Wysocki – Lublin, KUL

9. KONTYNUACJA I ZMIANA W PROCESIE CHRZYSTIANIZACJI STAROŻYTNEGO ŚWIATA (XI Sympozjum Kazimierskie, Kazimierz nad Wisłą, 28-30 IX 2012)

W dniach 28-30 IX 2012 r. w Kazimierzu Dolnym odbyło się XI Sympozjum Kazimierskie zorganizowane przez Katedrę Historii Sztuki Starożytnej i Wczesnochrześcijańskiej KUL. Temat obrad: *Kontynuacja i zmiana w procesie chrystianizacji starożytnego świata* stworzył okazję do przyjrzenia się tym aspektom wczesnochrześcijańskiej kultury i sztuki, w których ujawnia się jej osadzenie w starożytnej tradycji, ale zarazem przekształcanie antycznego dziedzictwa i rodzenie się nowych zjawisk.

Dzięki obecności specjalistów z różnych dziedzin była okazją do przeanalizowania, jak przebiegał proces chrystianizacji (kontynuacja i zmiana) w poszczególnych sferach życia (polityka, prawo, administracja, literatura, sztuka, filozofia, teologia) i na różnych obszarach wczesnochrześcijańskiego świata. W zakresie sztuki wątki związane z kontynuacją i zmianą w ikonografii wczesnochrześcijańskiej przybliżyli słuchaczom prof. dr hab. Elżbieta Jastrzębowska (*Virga w rękę Chrystusa, Mojżesza i Piotra: pogańskie dziedzictwo – chrześcijańska nowość?*), dr hab. Jerzy Miziołek, prof. UW (*Chrystus-Helios w watykańskim Mauzoleum Juliuszów – nowe uwagi i spostrzeżenia*), dr hab. Ilona Skupińska-Løvset, prof. UŁ (*Dekoracja budowli sakralnych Dura Europos – wątek składania ofiar w religiach*), ks. dr Georg Zluwa (*Zur Interpretation des Mosaiks in der frühchristlichen Kirche ausserhalb der Stadtmauern von Teurnia*), mgr Maciej Szymaszek (*Znaki [tzw. gammadia] na tkaninach późnoantycznych – kontynuacja tradycji czy nowa symbolika?*), mgr Zofia Brzozowska (*Sofia – upersonifikowana Mądrość Boża jako przykład adaptacji elementów wyobrażeń religijnych starożytnego świata w kulturze duchowej wschodniego chrześcijaństwa*) oraz mgr Roksana Burek (*Stroje mnichów koptyjskich – nowy kierunek mody i kontynuacja tradycji późnoantycznych*).

Problem przeobrażania antycznych wzorców w architekturze chrześcijańskiej poruszyli dr Zygmunt Kalinowski (*Chrześcijańska bazylika rzymska – kontynuacja czy innowacja?*), mgr Anna Stróż („*Cella trichora*”. *Wykorzystanie antycznej formy architektonicznej w łacińskim kulcie męczenników*), mgr Anna Zimnowodzka (*Kontynuacja i zmiana w topografii późnoantycznej Meridy*) oraz mgr Agnieszka Lic (*Kim byli budowniczowie kościoła w Sanie? Architektura i dekoracja budowli na tle tradycji artystycznych ówczesnego świata chrześcijańskiego*). Obraz stosunku chrześcijan do pogańskiej przeszłości wzbogaciły wystąpienia archeologów: prof. dr hab. Zsolta Kiss (*Menas i Afrodyta. „Dewocjonalia” z sanktuarium Świętego*), mgr. Tomasz Górecki (*Chryścianizacja czy zasiedlenie nekropoli i świątyń tebańskich przez*